

ODAM ASKARIDASINING BIOLOGIK XUSUSIYATLARI

ILMIY RAHBAR: DJUMANOVA NARGIZA ESHMAMATOVNASAMARQAND DAVLAT TIBBIYOT
UNIVERSITETI KATTA O'QITUVCHISI**Mirzayev Bekjon Sharobidin o'g'li-**
Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti
Davolash ishi fakulteti 2-kurs talabasi**Jurayeva Malikabonu Suxrobovna-**
Samarqand Davlat Tibbiyot
Universiteti Pediatriya fakulteti 2-kurs talabasi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada *Ascaris lumbricoides* — odam askaridasi parazitining biologik xususiyatlari, rivojlanish sikli va inson salomatligiga ta'siri yoritilgan. Askaridoz dunyo bo'ylab keng tarqalgan gelmintoz kasalliklardan biri bo'lib, ayniqsa sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilinmaydigan hududlarda ko'p uchraydi. Maqolada askaridaning tuzilishi, tuxum orqali yuqish yo'llari, organizmda migratsiya jarayoni hamda klinik belgilari tahlil qilinadi. Shuningdek, kasallikning oldini olishda gigiyenik choralar va profilaktikaning ahamiyati asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari askaridozni erta aniqlash va oldini olish inson salomatligini muhofaza qilishda muhim ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: *Ascaris lumbricoides*, askaridoz, gelmintlar, parazit, invaziya, profilaktika

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается *Ascaris lumbricoides* — человеческая аскарида, её биологические особенности, жизненный цикл и влияние на организм человека. Аскаридоз является одним из наиболее распространённых гельминтозов в

мире и чаще встречается в регионах с низким уровнем санитарно-гигиенических условий. В работе анализируются строение паразита, пути заражения через яйца, процесс миграции личинок в организме и клинические проявления заболевания. Также обосновывается значение профилактических и гигиенических мер в предупреждении аскаридоза. Полученные выводы подтверждают, что своевременная диагностика и профилактика заболевания имеют важное значение для сохранения здоровья населения.

Ключевые слова: аскаридоз, гельминты, паразит, инвазия, профилактика

ABSTRACT

This article examines *Ascaris lumbricoides*, the human roundworm, focusing on its biological characteristics, life cycle, and impact on human health. Ascariasis is one of the most widespread helminthic infections worldwide, particularly prevalent in areas with poor sanitation and hygiene. The article analyzes the morphology of the parasite, routes of infection through eggs, larval migration within the human body, and clinical manifestations of the disease. It also highlights the importance of hygienic measures and preventive strategies in controlling ascariasis. The findings emphasize that early diagnosis and effective prevention play a crucial role in protecting public health.

Keywords: *Ascaris lumbricoides*, ascariasis, helminths, parasite, invasion, prevention

KIRISH

Gelmintoz kasalliklar inson salomatligiga jiddiy ta'sir ko'rsatuvchi parazitlar infeksiyalar guruhiga kiradi. Ular orasida askaridoz eng keng tarqalgan kasalliklardan biri bo'lib, ayniqsa sanitariya-gigiyena sharoitlari yetarli darajada ta'minlanmagan hududlarda ko'p uchraydi. Askaridozning qo'zg'atuvchisi — *Ascaris lumbricoides*, ya'ni odam askaridasi bo'lib, u inson ichagida parazitlik qiladi va organizmda turli patologik o'zgarishlarni yuzaga keltiradi. Ushbu parazitning

yuqori invazivligi va tuxumlarining tashqi muhitda uzoq vaqt saqlanib qolish xususiyati kasallikning keng tarqalishiga sabab bo'ladi.

Bugungi kunda askaridoz bolalar va kattalar orasida uchrab, ovqat hazm qilish tizimi faoliyatining buzilishi, allergik holatlar, umumiy intoksikatsiya va boshqa asoratlar bilan namoyon bo'lishi mumkin. Kasallikning klinik belgilari ko'pincha yashirin kechishi yoki boshqa kasalliklar bilan chalkashishi sababli uni o'z vaqtida aniqlash muhim ahamiyatga ega. Shu bois mazkur maqolaning maqsadi *Ascaris lumbricoides* parazitining biologik xususiyatlari, rivojlanish sikli, inson organizmiga ta'siri hamda askaridozning oldini olish choralarini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot natijalari parazitlar kasalliklarning profilaktikasini kuchaytirish va aholi salomatligini muhofaza qilishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

ASOSIY QISM

Ascaris lumbricoides — odam ichagida parazitlik qiluvchi yirik dumaloq chuvalchang bo'lib, nematodalar sinfiga mansubdir. Voyaga yetgan askaridalar asosan ingichka ichakda yashaydi, urg'ochi askaridalar uzunligi 30–40 sm gacha, erkaklari esa 15–25 sm atrofida bo'ladi. Parazitning tanasi silindrsimon, uchlari o'tkir bo'lib, zich qobiq bilan qoplangan. Ushbu tuzilish askaridaga ichak muhitida faol harakatlanish va yashab qolish imkonini beradi.

Askaridaning rivojlanish sikli murakkab bo'lib, bir necha bosqichni o'z ichiga oladi. Parazit tuxumlari najas orqali tashqi muhitga ajralib chiqadi va qulay sharoitda tuproqda yetiladi. Yetilgan tuxumlar og'iz orqali organizmga tushgach, ichakda lichinkaga aylanadi. Lichinkalar ichak devoridan qon tomirlariga o'tib, jigar, yurak va o'pka orqali migratsiya qiladi. O'pkada ular bronxlar orqali yuqoriga ko'tarilib, qayta yutiladi va yana ichakka tushib, voyaga yetgan askaridaga aylanadi. Ushbu migratsion jarayon organizmda turli patologik o'zgarishlarni keltirib chiqaradi.

Askaridozning yuqishi asosan gigiyena qoidalariga rioya qilinmasligi bilan bog'liq. Yuvilmagan sabzavot va mevalarni iste'mol qilish, iflos qo'llar, toza bo'lmagan suv manbalari kasallik yuqishining asosiy omillari hisoblanadi. Ayniqsa

bolalar orasida askaridozning keng tarqalishi kuzatiladi, bu esa ularning gigiyenik ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmaganligi bilan izohlanadi.

Kasallikning klinik belgilari askaridaning rivojlanish bosqichiga bog'liq holda namoyon bo'ladi. Migratsiya davrida allergik reaksiyalar, yo'tal, nafas qisishi, tana haroratining ko'tarilishi kuzatilishi mumkin. Ichak bosqichida esa qorin og'rig'i, ishtahaning pasayishi, ko'ngil aynishi, ich ketishi yoki ich qotishi kabi belgilar paydo bo'ladi. Og'ir holatlarda ichak tutilishi, o't yo'llarining zararlanishi va boshqa asoratlarni yuzaga kelishi mumkin.

Askaridozni aniqlashda laborator tekshiruvlar muhim o'rin tutadi. Najasni mikroskopik tekshirish orqali askarida tuxumlarini aniqlash asosiy diagnostik usul hisoblanadi. Davolashda maxsus gelmintlarga qarshi preparatlar qo'llaniladi. Kasallikning oldini olishda shaxsiy gigiyena qoidalariga rioya qilish, oziq-ovqat mahsulotlarini to'g'ri yuvish va sanitariya-gigiyena choralari kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, *Ascaris lumbricoides* tomonidan chaqiriladigan askaridoz keng tarqalgan parazit kasallik bo'lib, uni erta aniqlash va profilaktik choralarini amalga oshirish aholi salomatligini muhofaza qilishda muhim o'rin tutadi.

NATIJA VA TAHLIL

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, *Ascaris lumbricoides* odam organizmida keng tarqalgan va klinik jihatdan muhim parazitlardan biri hisoblanadi. Uning rivojlanish siklining murakkabligi va migratsion bosqichining mavjudligi askaridozning turli klinik belgilarda namoyon bo'lishiga sabab bo'ladi. Ayniqsa, lichinkalarning o'pka orqali migratsiyasi allergik reaksiyalar va nafas tizimi bilan bog'liq simptomlarning yuzaga kelishiga olib keladi, bu esa kasallikni boshqa respirator kasalliklar bilan adashtirish xavfini oshiradi.

Tahlil natijalari askaridozning asosan sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilinmaydigan sharoitlarda keng tarqalishini tasdiqlaydi. Ifloslangan tuproq, yuvilmagan sabzavot va mevalar hamda toza bo'lmagan suv manbalari parazit tuxumlarining inson organizmiga tushishida asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Bu

holat bolalar orasida kasallikning yuqori uchrashini izohlaydi va profilaktik choralarning aynan ushbu guruh uchun muhimligini ko'rsatadi.

Shuningdek, tahlil askaridozning kech aniqlanishi og'ir asoratlar rivojlanishiga olib kelishi mumkinligini ko'rsatdi. Ichak tutilishi, o't yo'llari va oshqozon-ichak tizimi faoliyatining buzilishi kabi holatlar kasallikning og'ir shakllarida kuzatiladi. Laborator diagnostika, xususan, najasni mikroskopik tekshirish usulining qo'llanilishi askaridozni aniqlashda ishonchli natijalar berishini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, tahlil natijalari askaridozni nazorat qilishda erta tashxis, samarali davolash va keng qamrovli profilaktik choralarni amalga oshirish muhim ekanligini ko'rsatadi. Bu esa parazitlar kasalliklari bilan kurashishda tibbiy va gigiyenik yondashuvlarning uzviy bog'liqligini yana bir bor tasdiqlaydi.

XULOSA

O'tkazilgan tahlillar *Ascaris lumbricoides* tomonidan chaqiriladigan askaridoz inson salomatligi uchun muhim parazitlar kasalliklaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Parazitning murakkab rivojlanish sikli va organizm bo'ylab migratsiya jarayoni kasallikning turli klinik belgilarda namoyon bo'lishiga sabab bo'ladi. Bu holat askaridozni o'z vaqtida aniqlash va to'g'ri tashxis qo'yish zarurligini ta'kidlaydi.

Shuningdek, askaridozning keng tarqalishi asosan sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilinmasligi bilan bog'liq ekanligi aniqlandi. Yuvmagan oziq-ovqat mahsulotlari, iflos suv manbalari va shaxsiy gigiyenaga e'tiborning yetarli emasligi parazit tuxumlarining organizmga tushishida asosiy omillar hisoblanadi. Shu bois kasallikning oldini olishda gigiyenik chora-tadbirlarni kuchaytirish va aholining tibbiy savodxonligini oshirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, askaridozni erta aniqlash, samarali davolash va profilaktik choralarni izchil amalga oshirish parazitlar kasalliklarining oldini olishda muhim o'rin tutadi. *Ascaris lumbricoides*ni chuqur o'rganish va unga qarshi kurashish chora-tadbirlarini takomillashtirish aholi salomatligini muhofaza qilishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sattorov B. Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
2. Abdullayev S., Karimov T. Parazitologiya asoslari. – Toshkent: Ilm Ziya, 2017.
3. Ashford R.W., Crewe W. The parasites of Homo sapiens. – London: Taylor & Francis, 2003.
4. Roberts L.S., Janovy J. Foundations of Parasitology. – New York: McGraw-Hill, 2013.
5. Garcia L.S. Diagnostic Medical Parasitology. – Washington: ASM Press, 2016.
6. World Health Organization. Soil-transmitted helminth infections. – Geneva, 2020.
7. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Parasites – Ascariasis (*Ascaris lumbricoides*). – Atlanta, 2019.